אמר אביי לשאר עמא דבירושלים. תימה דאביי גופיה אמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) לקרילת שמע כוותיקין דל"ר יוחנן ווותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה והיינו קודם הנץ כדמשמע בפרק מי שמתו (שם דף כב:) דתנן גבי בעל קרי ילד לעטבול אם יכול לעלות ולהתכסות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויקרא וקאמר בגמרא (דף כה:) לימא תנן סתמא כר"א דאמר עד הנץ החמה אפילו תימא ר' יהושע דאומר כוותיקין דל"ר יוחנן כו' אלמא דגומרין אותה עם הנץ החמה היינו קודם הנץ דמוקי מתניתין דהתם דמוכחא דצריך לקרותה קודם הנץ כוותיקין[א] ועוד קשה על מה אנו סומכין שאנו קורין אותה אחר הנץ הרבה דאע"ג דל"ר יהושע עד ג' שעות ואמר רב יהודה אמר שמואל התם הלכה כר' יהושע גלאה דהלכה כאביי דאמר לק"ש כוותיקין דהוא בתרלאה ואומר ר"י דוותיקין נמי מודו דזמנה עד ג' שעות אע"פ שהיו ממהרין לקרותה עם הנץ החמה וכן משמע בפ' מי שמתו (שם דף כה:) דקאמר אפילו תימא ר' יהושע דאומר כוותיקין כו' משמע בהדיא שהם סוברים כרבי יהושע ואביי נמי לא נקט לק"ש כוותיקין אלא לומר דאע"ג דהלכה כאחרים לק"ש צריך לאחרו מעט עד סמוך להנץ כוותיקין כדי לסמוך גאולה לתפלה ומן הדין זמן ק"ש מתחיל כאחרים ומשך זמנה עד ג' שעות כדברי יהושע אלא שוותיקין מקדימין למצות ומשכימין לקרותה קודם הנץ כדי שתהא תפלה ביום אחר הנץ כדכתיב (תהלים עב) ייראוך עם שמש שהוא אחר זריחת השמש ומן הדין היה להקדימה כאחרים שאז הוא זמן קימה וכן לתפילין דקאמר התם [ב]לתפלה כאחרים פירוש לתפילין שאז הוא זמן קימה ותו לא חיישינן שמא יפיח בהן אלא שמאחרין ק"ש מעט עד סמוך להנץ כדי לסמוך גאולה לתפלה ומצא מתפלל ביום[ב] וכן משמע בירושלמי דקאמר מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כו' עד אבל אמרו מצותה עד הנץ החמה כדי שיסמוך וכו' ובפרק תפלת השחר (דף כט:) משמע דקאי ייראוך עם שמש אתפלה גבי מתפלל עם דמדומי חמה דכתיב ייראוך עם שמש וגו' ואל תתמה דעם הנץ החמה מפרשינן קודם ועם שמש מפרשינן אחר זריחה דעם משמע בסמוך לו או מלפניו או מלאחריו והשתא למאי דפרישית ניחא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים דמצוה היא להקדים עם הנץ כוותיקין ולפי שאין בכל בקיאין לעשות כוותיקין נקבע אותו זמן מיד אחר זריחה לשאר עמא דבירושלים שאין יודעין לכוין כוותיקין וא"ת והא אמרינן בפ"ק דברכות (דף ח:) א"ר שמעון בן יוחי משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש ב' פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה אחת שהוא לילה ואחת משום יום ופסיק רבי יהושע בן לוי כוותיה אלמא קודם הנץ ליליא הוא ותחלת זמנה דיום הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וי"ל דאפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אאביי קיימי לן כאביי[ג] דהוא בתרלאה ועוד י"ל דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כר' שמעון אלא בהא דסבר קודם הנץ יוצא בשל לילה אי נמי י"ל דאפילו רבי שמעון מודה שזמן ק"ש של יום קודם הנץ[ד] והא דלא קאמר פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים קודם הנץ ויוצא בשל יום ובשל לילה דהוה רבותא טפי יש לומר דבעי לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הנץ ואפילו נאמר דרבי שמעון סבר דזמן ק"ש אחר הנץ אין להעמיד מתניתין דהכא כוותיה ודלא ככל הני תנאי דאם כן הוה ליה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיה בהדיא ורבינו תם פירש דזמן ק"ש הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וכרבי שמעון[ה] והוותיקין היו ממהרין שלא כדין קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה[ו] שתהא עם שמש[ז] אע"ג דתפלות כנגד תמידין תקנום והתמיד היה קודם הנץ בעמוד השחר מ"מ זמן תפלה בשעת הנץ והיינו דפריך בפרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך כו' פירוש ולא עד תצות אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ ולהכי קורין ק"ש שלא כדין בשביל חביבות התפלה ולהכי לא פריך ליה גבי ק"ש שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות וממהרין אותו קודם זמנו שהוא אחר הנץ כמתניתין דהכא וכר"ש שאמר משום ר"ע וקשה דמצותה עם הנץ החמה משמע דזה עיקר מצות ק"ש עוד קשה לומר שלא יהא הלכה כאביי דהוא בתרלאה מיהו רבינו תם פי' דאביי נמי הכי מ"ל והא דקאמר לק"ש כוותיקין פירמנא בעלמא כלומר סמוך להנץ כוותיקין ולא כוותיקין לגמרי דאילו ווותיקין מקדימין ואנו מאחרין אחר הנץ ועוד הניא דשמעינן דאם כן הוה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיקין דאם כן הוה לי

מסורת הש"ס

ח) [תוספתא פ"ב ה"ד], ט) [נע"י בריתים מדא מיבה וחב הוא כפי' ראשון של רש"י], ג) [מדות פ"ב מ"ג], ד) [שם], ה) שקלים פ"ה ה"ח [תוספ' פ"ב ה"ה], ו) [בס"א: יחזרו], ז) [עיין הגלה זו בע"י ומגלא שם כמה שעייסם], ח) [תוספתא פ"ב ה"ו], ט) [פי' פעל ה' ומגן אברהם מה יומר מזה למענהו כדי שלא תהא המגלחה שלא במי שהוא חפץ ערוך בשם ר"מ בעבוד פעל], י) [בע"י ליתא], כ) [נ"ל שבבה ומחק וכ"ל בע"י].

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל מה שבגלח הקב"ה לכבודו בראו שנאמר כל פעל ה' למענהו נ"ב וקשה למה להם טעם זה ת"ל משום מעלה עשן דהוה ליה ביאה היקנית ואם היקר אחת מכל קממנה מייב כלאיתא פ' ה' דף נ"ג: (ב) רש"י ד"ה פרק בשיר הכרעת קול: (ג) ד"ה שהלו כו' כמין תיבה פרוצה או כמין ספינה רוקדת היו ירחים לדבקם: (ד) ד"ה בשמך יקראוך כלומר לא יחלב וכו' על דרהם בשמך יקראוך לבוא ולישב במקומך:

תוס' ישנים

עמד נחשול בו'. לא מפני שעשה עבירה כשהלך למלרים כדאמרינן בספרי אחר אחר לקמורה ולכיבוש הארץ. **והללו פתן מתעפשת.** ואע"פ שהיה הלחם מס ביום הלקחו, מ"מ מה שמיפשר בידי אדם לא היה הקב"ה רוצה לתקן. **שנאמר כל פעל ה' למענהו.** הכא לא מייתי קרא דלכבודי בראתיו שאין כל כך בגאי אם היה מפלא ואין זה אלא [אחמה] יתרה דבעינן, משום דכתיב כל פעל וגו'. ה"ג בספרים וקנים ובבמה ספרים ומה ראית [ו]הזכרת מעלה (צערו) [תמרו] כנגדו. פי' אומו עשב מעעלה עשן כנגדו ואינו מפלא ולכאן אלא מתמר ועולה ממקל דאיתי אלא היה אום אדם מכיר אלא הם, אבל עשב אחר שמו מעלה עשן הוי מכירין אנשי אלכסנדריא אם מיסר מיסר בקטרת מייב מיתה. ולספרים שמוגה בהם מעלה עשן כנגדי אין הלשון (מכוון) דהוה ליה למימר דאיתי אי מעלה עשן אלא. מיהו יש ספרים שכתב בה במקבת אקלים [פ"ה ה"ח] מעלה עשן עומד לנגדי. ובתוספתא [יומא פ"ב ה"ו] כתוב דאיתי כנגדי. מיהו אותם ספרים דגרסי גירסא דאמורה יש לפרש כדפרישית. ויש תוספתא שנאמר בה מעלה עשן לנגדי ולא כתב בה לא עומד ולא דאיתי, ודומה שהגיהו עומד לא דאיתי לתקן הלשון, וכדפרישית עיקר. ה"ל אלאתן.

נסירוגין. אם לא שכב אחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ואת כי שטיח ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא יתן ה' אותך ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא וכאן המים ואחריו ראשי תיבות (אם שכב ואת כי שטיח): **להניף דלתות.** לשער המזרח של העזרה ושל נחושת היו: **נחשול.** סערה: **והטילוה לים.** להקל **לספינה: וברכה.** חבקה: **לנמלה.** פורטי"ו מקום שהספינות נמשכות שם ליבשה: **רפיעונו.** לשון דלת שהוא רך ונועל רך ופותח: **אלא ברית יש.** כאילו כרתו ברית זו עם זו ויש אומריס ברייתא יש: **נשפנו.** כשהעשירו: **קנניתא.** מזוקקת וכן אם מין נחושת והוא נחושת קלה: **מתני' בן לוי.** כלומר מן הלויים: (ב) **פרק.** הכרעת קול נעימה: **על מעשה הכבש.** קושר ד' קולמוסין בד' אצבעותיו וכותב שם בן אדם אומיות כאחד: **גמ' לדות.** מן התנור: **שהללו.** שבאו מן אלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה (ג) פרוצה כמין ספינה היו ירחים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותן מבחוץ: **לפלו להם שברים.** מתרומת הלשכה: **ועל דבר זה מזכירים אותם לשבח שמעולם הו': לפטם.** לכתוש הסמנין ולערבם יפה כמו שנאמר (שמות ל) ממולח: **להעלות עשן.** שלא היו מכיריו בעשב שהוא מעלה את העשן זוקף ומתמר כמקל: **מיעט לכודם.** בחולבן ביתו: **מעלה עשן.** עשב שהוא מעלה עשן ראיתי כנגדי: **מגילת סמנין.** שכתובין בה שמות סמני הקטורת: **מלאן אמר בן עזאי.** ממעשה בית גרמו ובית אבטינס שבקשו חכמים לדחותם ממקומם ולא יכלו: (ד) **בשמך יקראוך.** לא ילאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי כי על כרחך בשם יקראוך לבא ולשוב במקומך: ומשלך

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ז מהלכות ס"מ הל' יד טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ג:
נז ב מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ה:

תורה אור השלם

1. קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רַהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים:
שיר השירים א יז
2. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז
3. כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:
ישעיה מג ז
4. וְנִבְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וְאַחַר תְּשִׁבוּ וְהָיִיתֶם נְקִיִּם מִיְּיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר לב כב
5. כֹּל פֹּעַל יְיָ לְמַעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
משלי טז ד

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה בסירוגין וכו' (אם שכב ואת כי שטיח) נ"ב הטיח לתת עשה ממנו דבור בפ"ע וקלא אלדעיל בסוף הטעמוד דאמר הש"ס אם שכב ומפרש רש"י דהייטו מה דכתיב ואת כי שטיח דאם שכב לא כתיב בקרא. יעוש"ס כי האמת שם:

לעזי רש"י

פורט"ו [פור"ט]. נמל.

מוסף רש"י

לכבודו. לשכחו (אבות פ"ו הי"ד).

רבינו חננאל

ואלו לגנאי בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. ולא היו יודעים לרדות, פי' כגון רדן בשולי המחתה [תמיד פ"ו], וכמו שאומרים יצא רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה [שבת קיז]. וכן בית אבטינס דברים פשוטין הן. **בר** קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. מאי מעשה הכתב (כן) שהיה נוטל ה' קולמוסין בה' אצבעותיו ואם היתה תיבה של ה' אותיות כותבה בבת אחת. **כל פעל ה' למענהו.** פי' פעל ה' ונתן חכמה לזה יתר מזה, למענהו, כדי שלא יהיה המלאכה אלא במי שחפץ. **מעלה עשן.** הסם שנותן בקטורת ומעלה עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. וכיון שהגיד ר' יוחנן בן נורי מה שא"ל אותו זקן שהיה מבית אבטינס, א"ר עקיבא כיון שכוונתם לשם שמים היתה אסורה לספר בגנותן. **וכן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך**

א בסירוגין: ניקנור נעשו נסים לדלתותיו: ת"ר [ב] מה נסים נעשו לדלתותיו אמרו כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו נטלו אחת מהן והטילוה לים ועדיין לא נח הים מזעפו בקשו להטיל את חברתה עמד הוא וברכה אמר להם הטילוני עמה מיד נח הים מזעפו והיה מצטער על חברתה כיון שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה ויש אומרים בריה שבים בלעתה והקיאתה ליבשה ועליה אמר שלמה [1] קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים אל תיקרי ברותים אלא [2] ברית ים [3] לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור מפני שנעשו בו נסים ויש אומרים [4] מפני שנחושתן מוצהבת היתה ר' אליעזר בן יעקב אומר [5] נחשת קלוניתא היתה והיתה מאירה כשל זהב: **מתני'** ואלו לגנאי של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת הוגרם בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים נאמר [1] זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר [2] ושם רשעים ירקב: **גמ'** ת"ר [3] בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות כמותן שהללו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים הללו פיתן מתעפשת והללו אין פיתן מתעפשת כששמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר [3] כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו [4] וחזרו בית גרמו למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה [5] ר' יהודה אומר בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו להם יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם שלא יאמרו ממעשה לחם הפנים זה ניזונין לקיים מה שנאמר [4] והייתם נקיים מה' ומישראל: של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת: ת"ר [6] בית אבטינס היו בקיאין במעשה הקטורת ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לפטם כמותם ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן של הללו מתמר ועולה כמקל של הללו מפציע לכאן ולכאן וכששמעו חכמים בדבר אמרו [6] כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר [3] [5] כל פעל ה' למענהו [7] וחזרו בית אבטינס למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב אמרו שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיהן וכשנושאין אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבסם שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבסמין לקיים מה שנא' והייתם נקיים מה' ומישראל תניא אמר ר' ישמעאל פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אחד מבני בניהם אמרתי לו אבותיך בקשו להרבות כבודן ורצו למעט כבוד המקום עכשיו כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם אמר ר' עקיבא [7] (פעם אחת) סח לי ר' ישמעאל בן לוגא פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים וראיתי [8] (ששחק ובכה) אמרתי לו מפני מה בכית אמר לי כבוד אבותי נזכרתי ומפני מה שחקת אמר לי שעתיד הקב"ה להחזירה לנו ומפני מה נזכרת אמר לי מעלה עשן כנגדי הראהו לי אמר לי שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם אמר ר' יוחנן בן נורי פעם אחת מצאתי זקן א' ומגילת סממנין בידו אמרתי לו מאין אתה אמר לי מבית אבטינס אני ומה בידך אמר לי מגילת סממנין הראהו לי אמר לי כל זמן שבית אבא היו קיימין לא היו מוסרין אותו לכל אדם ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה וכשבאתי וסחתי דברי לפני ר"ע אמר לי מעתה אסור לספר בגנותן של אלו מכאן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך

דלא מסקי בשמייהו. בפרק בתרא דכתובות (דף קד:) גבי שני דייני גזירות (ז) אלמון ומחן בן אביטלוס (ח) גריס ר"מ אביטלוס משום דאמר ר"מ בחלק (סנהדרין דף קג:) אבטלוס אין לו חלק לעוה"ב (ט) ומשכחן שם אדם אביטלוס כדכתיב בפ"ק דשבת (א) (דף יב:) גרסי' הלל ושכנא (ב) דשבנא רשע היה וי"מ (ג) דתרי שבנא הוו כדכתיב ביטעיה (כב) לך בוא אל הסוכן הזה אל שבנא אשר על הבית וכתיב בתריה מה לך פה וגו' (ד) משמע שהיה רשע וכתיב בתריה (ה) ויהי כשמוע המלך חזקיהו ויקרע וגו' עד ואת שבנא הסופר ואת (ו) החזקים מתכסים בשקים אלמא אחר הוא וכיון דאחד היה לדיק מסקינן בשמייהו (ז) מיהו נראה דהכל אחד דעל כרחך ההוא שבנא בתרא שנתכסה בשק כשתירץ רבשקה במעשה דסנחריב רשע הוא כדמשמע בפרק זה בורר (סנהדרין כו.) אבל אין מוקדם ומאוחר בתורה ואף ע"ג דהכא קרי ליה סופר (ח) והכא על הבית על כרחך הכל אחד כדפרישית:

הדרן עלך אמר להם הממונה

ומשלך יתנו לך אין אדם נוגע במוכן לחבירו (ט) ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא: הוגרם בן לוי וכו': תניא כשהוא נותן קולו בנעימה מכנים גודלו לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין עד שהיו אחיו הכהנים נזקרים בבת ראש לאחוריהם ת"ר בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב אמרו עליו שהיה נוטל ד' קולמוסין בין אצבעותיו ואם היתה תיבה של ד' אותיות היה כותבה בבת אחת אמרו לו מה ראית שלא ללמד כולן מצאו תשובה לדבריהם בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו על הראשונים נאמר [1] זכר צדיק לברכה ועל בן קמצר וחביריו נאמר [1] ושם רשעים ירקב מאי ושם רשעים ירקב אמר ר' אלעזר רקביבות תעלה בשמותן (י) דלא מסקינן בשמייהו מתיב רבינא מעשה בדואג בן יוסף שהניחו [אביו] בן קטן לאמו בכל יום היתה אמו מודדתו בטפחים ונותנת משקלו (יא) של זהב לבית המקדש וכשגבר אויב טבחתו ואכלתו ועליה קונן ירמיה [2] אם תאכלנה נשים פרים עוללי טפוחים משיבה רוח הקדש ואומרת אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא חזי מאי סליק ביה אמר ר' אלעזר צדיק מעצמו ורשע מחבירו צדיק מעצמו דכתיב זכר צדיק לברכה ורשע מחבירו דכתיב ושם רשעים ירקב אמר ליה (יב) רבינא לההוא מרבנן דהוה מסדר אגדתא קמיה מנא הא מילתא דאמור רבנן זכר צדיק לברכה א"ל דהא כתיב זכר צדיק לברכה (יג) מדאורייתא מנא לן דכתיב [3] וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וכתיב [4] ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום מנא הא מילתא דאמור רבנן שם רשעים ירקב א"ל דהא כתיב ושם רשעים ירקב מדאורייתא מנא לן דכתיב [5] ויאהל עד סדום וכתיב [6] ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד אמר ר' אלעזר צדיק [7] דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם עובדיה רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם זה עשו (יד) (אמר) ר' אלעזר מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים דכתיב [7] כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' וכתיב בתריה [8] ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים דכתיב [9] ואנשי סדום רעים וחטאים לה' וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו (טו) (אמר) ר' אלעזר אפי' בשביל צדיק אחד עולם נברא שנאמר [10] וירא אלהים את האור כי טוב (טז) ואין טוב אלא צדיק שנאמר [11] אמרו צדיק כי טוב (יז) (אמר) ר' אלעזר כל המשכח (יח) דבר מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר [12] ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני ר' אבהו אמר מורידין אותו מגדולתו שנאמר [12] כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (יט) אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר [13] וזרח השמש ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי (יט) (אמר) ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור שנא' [14] כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל (יט) (אמר) ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אפי' בשביל (יט) צדיק אחד העולם מתקיים שנאמר [15] וצדיק יסוד עולם ר' חייא דידיה אמר מהכא [16] רגלי חסידיו ישמור חסידיו טובא משמע (יט) אמר רב נחמן בר יצחק (יט) חסידו כתיב (יט) (אמר) ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור דבי ר' שילא אמרי כיון שבאה לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה ואינו חוטא שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור אמר (כ) ריש לקיש (כא) מאי דכתיב [17] אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון בא

ומשלך יתנו לך. כלומר לא מסלהס (כ) הוא מתנה אלא מזונות קלוסים לך מן השמים: **ואין מלכות נוגעת בחברתה.** משהגיע זמן המלכות ליפול ותעמוד אחרת לא יאחר זמן כמלא נימא אלא מי שזמנה ליפול בגלילה נופלת בגלילה שנאמר (דניאל ה) כיה (א) בגלילא איתקטל בלשצר ושזמנה ביום נופלת ביום שנאמר (יחזקאל ל) ובתחפנחס חשך היום: **לבין הגימין.** בין חליקת נימת השפה נגד מחיצת החוטם: **נוקרים בבת ראש.** נרתעין מהכרעת הקול: **רקביבות.** לדולי"א חלודה (ד) ככלי ברזל שאין משתמשין בו: **דלא מסקי בשמייהו.** לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע: **מודדתו בטפחים.** לידע כמה נוסף בו מיום ליום ונותנת המשקל אומר התוספת: **לכן ונביא.** זכריה בן יהוידע הכהן. אלמא מסקינן בשמייהו דהא דואג האדומי רשע היה וזה קראו לתיוקו בשמו: **חזי מאי דסליק ביה.** ראה מה עלתה ביה שנשמט: **לדיק מעצמו.** ע"י מעשיו מזכר לטובה: **רשע אף ע"י תכיהו.** מזכר לרעה: **שם רשעים.** אלא כתיב שם רשע: **המכסה אני מאברהם.** וכיון שהזכיר שמו ברכו וסמיך ליה ואברהם היו יהיה וגו': **עובדיה.** היה דר בין אחאב ואיזבל: **מברלכן של לדיקים בו'.** במקום שהקב"ה מברך את הלדיקים שם מקלל את הרשעים: **וירא אף האור.** ראה בדעתו להתקיים האור של עולם בשביל הלדיק שהוא טוב: **וישם עליהם שבו.** פיזרן בכל הדורות להיות שתות וקיום ויסוד לקיום תבל: **רגלי חסידיו.** בשביל חסידיו כמו ויברך ה' אותך לרגלי (בראשית ל): **שוב אינו חוטא שנא' רגלי חסידיו ישמור.** סופי חסידיו ישמור: **פעם ראשונה ושנייה בו'.** רגלי חסידיו משהגיע בחסד שני רגליס כמו זה שלש רגליס (במדבר כב) פעמים ישמור אותו מן החטא: **כיון שבא אדם לטמא.** (כ) להיות רשע: **פותחין לו.** פתח הטומאה ליכנס (כא) בו מסקיקין בידו ואין מונעין ממנו מן השמים לעכבו: **אם לגליס הוא יליץ.** אם לגליס הוא בא להתחבר הוא יליץ לא יתנו לו עזרה: **ולא לענויס.** הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שבידו ליתן:

בא

בן קמצר לא מצא תשובה כו'. פיר' **שם רשעים ירקב.** שאין אדם נקרא בזה השם ומצליח. **אמר ר' אלעזר צדיק מעצמו.** כלומר כשנזכר הצדיק, מתברך הוא בעצמו כדכתיב זכר צדיק לברכה. רשע אפילו מזכיר רשע אחד מתקללין כל הרשעים, שנאמר ושם רשעים ירקב. ומנא לן מן התורה שהצדיק כיון שהוא נזכר מתברך שנאמר וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו', כיון שהזכירו בירכו מיד, שנאמר ואברהם היו יהיה לגוי גדול וגו'. וכן הרשע כיון שהזכיר יואחל עד סדום, כתיב ואנשי סדום רעים וחטאים וגו'. צדיק דר בין שני רשעים, עובדיה דר בין אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם. ועשו הרשע דר בין יצחק ורבקה ולא למד ממעשיהם. **וברכת** הצדיק גורמת זכרון הרשעים, שנאמר למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. וכתיב בתריה ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה וגו'. וכן קללת רשעים גורמת זכרון הצדיקים בברכה, שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים וגו', וכתיב בתריה ויאמר ה' אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו עד קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. **בשביל** צדיק אחד העולם נברא, שנאמר וירא אלהים כי טוב וגו'. **וכל** המשכח דבר אחד מתלמודו גורם גלות לבניו, שנאמר ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני. אין צדיק נפטר עד **שנברא** צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש וגו'. **ראה הקב"ה שהצדיקים** מועטין ושתלן **בכל** דור ודור, שנאמר כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. ואפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים שנאמר וצדיק יסוד עולם. **וכן מי (שלא יצאו) [שיצאו] רוב שנותיו בלא חטא,** או מי שבא לידו דבר עבירה פעם ופעמים ולא חטא, שוב אינו חוטא, שנאמר רגלי חסידיו ישמור כתיב. **אם ללצים הוא יליץ בא לטמא פותחין לו,** ולענוים יתן חן בא ליטהר מסייעין לו.

תוס' ישנים

הוגרם בן לוי בו'. בתוספתא [שס] מפרש נמי עליה שאלו לו מה ראית אמר לסם ידעתין בית אבא כו'. **לא מצא תשובה לדבריו.** דגני ע"ו לא שייך כנוד של כתיבה אלא משם היו כותבין כך לפי (שאם כן) שאסור לכפר בכתיבתו כמו שמצינו במסכת סופרים (פ"ה ה"ו). **מעשה דואג כו'.** וא"ת למאן דאמר [סנהדרין קד, ב] אין אברהם מגיע אל ישמעאל ואית ליה למימר שלא עשה ישמעאל תשובה, ואיך קראו לשם לדיק. י"ל דישמעאל הקב"ה קראו כך ומסקינן בא) [ברכות מח: שבת ג. מו"ק כא. תענית ה:], ב) [נע"י מאי היא אמר רבינא], ג) [נע"י רב המנונא], ד) [סנהדרין לט:], ה) [נ"ל ואמר], ו) [חגיגה יב.], ז) [עי' מהר"ץ חיות ס"פ כ"ג], ח) קדושין עב:, ט) [נע' חגיגה יב:], י) הקרי מסדיו והכתיב מסדון, כ) ע"ז נה. שבת קד. מגמות כט:, ל) [נע"י ר' שמעון בן לוי], מ) [נבי אביס (מלכים ג ט"ו) ופס אמו מעכה], נ) (סס ל:),

גליון הש"ס

גמ' מדאורייתא מנא לן. עיין רש"י בתומס ר"פ נח: **שם א"ר נחמן בר יצחק** חביריו כתיב. בעין זה לקמן דף עה ע"ב ומגילה דף טו ע"ב: **תוס'** ד"ה **דלא מסקי בשמייהו.** גרים ר"ת אבישלום. עיין מגילה דף י' ע"ב תוס' ד"ה רבה בר עפרן:

לעזי רש"י

רדולי"א [רידדול"א]. חלודה.

מוסף רש"י

הוא ילדיך. מעצמו ילדך, לא יסייעוהו ולא יסמכוהו (שבת קד.) אי: הקב"ה ילדך אותו כלומר פותח לו לחיות לך (מנחות כט:). **ולענוים.** ולמדה טוכה הוא נמשך, יתן חן. יסייעוהו מן השמים (שבת שם). **מסייעין אותו.** ומכינין לו פתח (שם).

מוסף תוספות

א. דאמר [שם] שבנא איש ירושלים. תוס' כתובות קד: ד"ה שני. ב. [ו]לא גרסינן שבנא. שם. ג. רשפיי גרס שבנא. תוס' שבת יב: ד"ה שבנא. ד. הנה ה' מטלטלך וגו'. תוס' כתובות שם. ה. דאשו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר. תוס' שבת שם. ו. דאמרי' ששלח לסנחריב שבנא וסיעתו השלימו חזקיה וסיעתו לא השלימו, וכשרצה לצאת הוא וסיעתו חרץ לחומה יצא הוא תחלה ובא גבריאל וסגר הדלת והרגו סנחריב, ואז נתנבא עליו ישעיה הנה ה' מטלטלך. תוס' כתובות שם.

רבינו חננאל

ומשלך יתנו לך. אין מלכות נוגעת בחבירתה ולא אדם במוכן לחבירו כמלא נימא. **הוגרדום בן לוי** היה יודע פרק בשיר. כלומר אומנות. וגם זה הביא טעם לדבריו. אבל

(א) גמ' מודדתו בטפחים וטותנת משקלו זהב כלי"ל ותיכם של ממתק: (ב) רש"י ד"ה ומשלך כו' כלומר לא משלהם יתנו לך מתנה אלא מזונות **הקצובים** לך: (ג) ד"ח ומין. בלילא קטיל כלי"ל: (ד) ד"ה רקביבות דדולי"א חלודה **דהויא בכלי** בחל: (ה) ד"ה כיון כו' לטמא ולהיות רשע: (ו) ד"ה פותחין כו' ליכנס בה כלומר מסקיקין בידו ואין מונעין אותו מן המשים: (ז) תוס' ד"ה דלא כו' שי דייני גזרות **היו בירושלים** אמנון ומחן כו' כדכתיב אביה בן אביטלוס וכן בפ"ק דשבת גרס שכנא איש ירושלים דהוי נמי שם אדם כדאמר בסוטה אלא בשבנא וכהלל ולא גרסי' ושבנא דשבנא רשע הוה וי"מ: (ח) **בא**"ד ואת זקני **הכהנים** מתכסים: (ט) **בא**"ד דהכא קרי ליה סופר **והתם** על הבית:

תורה אור השלם

1. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה
וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז

2. רְאֵה יְיָ וְהַבִּיטָה לְמִי
עוֹלַלְתָּ כֹּה אִם תֹּאכַלְנָה
נָשִׁים פְּרִם עֹלְלֵי טְפָחִים
אִם יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ אֲדֹנָי
כֹּהֵן וְנָבִיא: איכה ב כ

3. וַיְיָ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי
מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה: בראשית יח יז

4. וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה
לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרְכוּ
בוֹ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
בראשית יח יח

5. אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי
הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד סְדֹם:
בראשית יג יב

6. וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים
וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד:
בראשית יג יג

7. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר
יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ
אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ
לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל
אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלָיו: בראשית יח יט

8. וַיֹּאמֶר יְיָ זַעֲקַת סְדֹם
וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה וְחַטָּאתָם
כִּי כָבְדָה מְאֹד:
בראשית יח כ

9. וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים
וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד: וַיְיָ
אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי
הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ שָׂא נָא
עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם צָפֹנָה
וָנֶגְבָּה וְקֵדְמָה וָיָמָּה:
בראשית יג יג-יד

10. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת
הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל
אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ: בראשית א ד

11. אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב
כִּי פְרִי מַעֲלְלֵיהֶם
יֹאכֵלוּ: ישעיהו ג י

12. נִדְמוּ עַמִּי מִבְּלִי
הֵדָּעַת כִּי אַתָּה הִדַּעְתָּ
מְאֹסְתָּ וְאֶמְאָסְךָ מִכַּהֵן לִי
וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ
אֶשְׁכַּח בָּנֶיךָ גַּם אָנִי: הושע ד ו

13. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֹל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם: קהלת א ה

14. מִקִּים
מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם כִּי לַיְיָ מְצֻקֵי אָרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל:
שמואל א ב ח

15. כַּעֲבוֹר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם: משלי י כה

16. רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ
יִדֹּמוּ כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ: שמואל א ב ט

17. אִם לַלְצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֶּן חֵן: משלי ג לד

בא. הלוקח למדוד נפט מפני שריחו רע אומר לו המוכר מדוד לעצמך: **מטמטם.** אוטמת וסותמת מכל מכמה: **ונטמטם.** חסר א׳: **מטמאין אותו הרבה.** מניחין אותו ליטמא הרבה והכי קאמר קרא אל תטמאו בהן ואם תטמאו סוף ונטמטם: **והיתה קדושים.** מעט הייתם קדושים הרבה הבא ליטהר מסייעין אותו:

הדרן עלך אמר להם הממונה

טרף בקלפי. שגינו בפרק שלמעלה (דף לז.) וקלפי היתה שם: **ערף.** פתחוס בטריפה ובחטיפה: **והעלה שני גורלות.** אחד בימין ואחד בשמאל והשעירים עומדים אחד לימין ואחד בשמאל ונותן גורל שעולה בימין לשעיר של ימין: **והן עונין אחריו.** כשמזכיר את השם: **גמ׳ דגא ניכוין.** שלא ימשמש להכין במשמושו איזה של שם ויטלנו בימין לפי שהוא סימן יפה כשהוא עולה בימין: **ושל חול היסה.** אינה מקודשת: **הפורה חסה כו׳.** שנאמר (ויקרא יד) ולוה הכהן ופנו את הבית וגו׳ על מה חסה תורה על פכין של כלי חרס שאין להם טהרה במקום א״כ חסה על ממון קל כ״ש על ממון חשוב א״כ חסה על ממונן של [1] (לירושין) קל וחומר על ממונן של לדיקים: **ואם בימינו של סגן עלה רגש בית אב אומר לו לכהן גדול דבר מילך. דבר דבריך לה׳ חטאת: כיון דגא סליק בידיה.** דכהן גדול וביריה דסגן סליק חלא דעמיה דכהן גדול מי אומר לו סגן: **למה סגן מימינו כו׳.** שהולך תמיד לימינו כך אמרו בשם ר׳ יצחק הלוי. ואני שמעתי מרבינו יצחק בר יהודה למה סגן ממונה שאם יארע פסול אבל כל זמן שלא יארע בו פסול אין הסגן עובד שום עבודה בעולה: **לשון של זהורית.** למר סרוק ומשוך כמין לשון וצבוע אדום וקושרין אותו בראש שעיר המשתלח והיה מלבין מאיליו והוא סימן שמחל הקב״ה לישראל שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: **והיה נר מערבי דולק.** לאחר שכבו שאר כל הנרות ואע״פ שממנו מתחיל להדליק ערבית בו היה מסיים הטבת נרות שחרית והוא עדות שהשכינה שורה בישראל כדכתיב [2] מתוך לפרוכת העדות ואומרינן במסכת שבת (דף כב:) עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל ואומרינן (שם) מאי עדות זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. ואיזהו נר מערבי למען דאמר (מנחות דף צח:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח כדתנן (תמיד פ״ו משנה ג) [3] נכנס אחד ומצא שני נרות מזרחיות דולקות וכו׳ למען דאמר כו׳ לפון ודרום נתונין היו אמצעיתן פניו מסוכין כלפי מערב והוא קרוי מערבי ושאר הנרות מנדלין פניהם כלפי אמצעי דכתיב (במדבר ח) אל מול פני המנורה היא אמצעית ילחו נרות של ששה קנים: **והיה אש המערבה מפגבר.** ודולק מאליו בלא תוספת עצים ולא היו צריכין להביא עצים משסדרוהו שחרית: **חוץ משני גזירין.** של בין הערבים שהן חובה כדאמרינן [4] בפרקין לעיל: **נשפלהה מאירה.** שאינו משביע: **ולא הן מגיעו לפות.** שאינו זוית מאחר שראו שאינו משביע הצועין מושכין את ידיהן [5] (ואם יתירו לא היו מושכין ידיהם) וצימי שמעון את מי שמגיע כפות לא היו מושכין ידיהם: **חמצן** וצירוגלמי [פ״ד ה״ח] לא סוף דבר קלפי אלא אפילו קלתות, ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פותחי לדבר, ויבא שני חוטין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם ויאמר זה לשם חה לשחוט, מ״ל גורל לה׳ שיהא ביכר לה׳ וגורל לשחוט שיהא ביכר לשחוט, וכן פריך משני לגרולות אחד שחור ואחד לבן, ומשני הכי דבשיון כתיבה ממש. **ואומר לה׳ חטאת.** הקשה ה״ר אלחנן אמאי לא קאמר חטאת לה׳ שחיבר השם מאוחר, כדאמרינן בפ״ק דנדרים [ו, א] לא לימא אימא לה׳ קרבן אלא קרבן לה׳, דילמא פשע ומדבר שם שמים לשון משון מתוך קלפי.

טרף בקלפי וכו׳. וקראו אותו **חמצן כל ימיו.** אף ע״פ שגם גרגרנין אחרים חוטפים ואוכלים כמותו אמי דקרא אותו חמצן טפי מאחריני י״ל לפי שהוא חטף מחמצן אחר [6] אי נמי אחרים לא הקפידו כשהיו חוטפין זה מזה [7] אבל זה כשזה חטף מידו הקפיד [8]:

מוסף תוספות

א. שחטף חלק הגרגרן כמותו, אבל האחרים לא היו חוטפין אלא מחלק הצנועין כשמושכין ידיהם. תוס׳ קידושין נג. ד״ה מאי. **ב.** אלא היה מניחו ליטול במקום זה והיה הוא נוטל במקום אחר. תוס׳ כל״ש קידושין שם. **ג.** [ן]כשהיה חבירו מקפיד היה החוטף נקרא חמצן. שם.

רבינו חננאל

תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה.

הדרן עלך אמר להם הממונה

טרף בקלפי והעלה שני גורלות. פי׳ טרף עירבבם. **כי היכי שלא יתכורן ויעלה של שם בימיני.** אמר **רבה קלפי של עץ ושל חול היתה שאין עושין** כלי שרת של עץ. ואינה מחזקת פיה אלא שתים ידים כדי שלא יתכורן. **הא דתני ר׳ יהודה הסגן** ובהן גדול מכניסים ימינם בקלפי כו׳, ר׳ חנניה סגן הכהנים חולק עליו ואומר למה סגן [1] ממונה שאם אירע פסול בכהן גדול משמש תחתיו, אבל כל זמן שלא אירע בו פסול אינו משמש כלל. ת״ר [מ׳] שנה ששימש שמעון הצדיק, היה הגורל עולה בימין, ולשון זהורית מלבין, והיה נר מערבי דולק, והיתה אש של מערכה מתגברת, והיתה [ברכה] בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים כו׳. מעשה באחד שחטף חלק חבירו והיו קורין אותו חמצן.

---

[1] כ״ה נ׳ רבינו ז״ל למה סגן ממונה וכן הוא הגי׳ להגיה בפוסקים מ״ב ע״א וכ״מ ג״כ בסיר מז וע״ש בתוס׳ ד״ה למה.

תוס׳ ישנים

מתני׳. טרף בקלפי. בתו״כ [אחרי פרק 3-1] מפיק מקרא דבעינן קלפי, דקתני התם אשר עלה עליו הגורל לה׳ יכול יתן על גביו, ת״ל אשר עלה עליו שעלה לשמו מתוך קלפי.

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״ג מהלכות עבודת יום״כ הל׳ ה:
ב ב מיי׳ שם פ״ג הל׳ ו:
ג ג מיי׳ שם פ״ג הל׳ ה:
ד ד מיי׳ פ״ה מהלכות בית המקדש הל׳ יח:
ה [מיי׳ פ״ט מהלכות בכורים הלכה כב עוש״ע י״ד סימן סא סעיף יח]:

מוסף תוספות

א. שחטף חלק הגרגרן כמותו, אבל האחרים לא היו חוטפין אלא מחלק הצנועין כשמושכין ידיהם. תוס׳ קידושין נג. ד״ה מאי. **ב.** אלא היה מניחו ליטול במקום זה והיה הוא נוטל במקום אחר. תוס׳ כל״ש קידושין שם. **ג.** [ן]כשהיה חבירו מקפיד היה החוטף נקרא חמצן. שם.

רבינו חננאל

תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה.

הדרן עלך אמר להם הממונה

טרף בקלפי והעלה שני גורלות. פי׳ טרף עירבבם. **כי היכי שלא יתכורן ויעלה של שם בימיני.** אמר **רבה קלפי של עץ ושל חול היתה** שאין עושין עושין כלי שרת של עץ. ואינה מחזקת פיה אלא שתים ידים כדי שלא יתכורן. **הא דתני ר׳ יהודה הסגן** ובהן גדול מכניסים ימינם בקלפי כו׳, ר׳ חנניה סגן הכהנים חולק עליו ואומר למה סגן [1] ממונה שאם אירע פסול בכהן גדול משמש תחתיו, אבל כל זמן שלא אירע בו פסול אינו משמש כלל. ת״ר [מ׳] שנה ששימש שמעון הצדיק, היה הגורל עולה בימין, ולשון זהורית מלבין, והיה נר מערבי דולק, והיתה אש של מערכה מתגברת, והיתה [ברכה] בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים כו׳. מעשה באחד שחטף חלק חבירו והיו קורין אותו חמצן.

---

[1] כ״ה נ׳ רבינו ז״ל למה סגן ממונה וכן הוא הגי׳ להגיה בפוסקים מ״ב ע״א וכ״מ ג״כ בסיר מז וע״ש בתוס׳ ד״ה למה.

תוס׳ ישנים

מתני׳. טרף בקלפי. בתו״כ [אחרי פרק 3-1] מפיק מקרא דבעינן קלפי, דקתני התם אשר עלה עליו הגורל לה׳ יכול יתן על גביו, ת״ל אשר עלה עליו שעלה לשמו מתוך קלפי.

מסורת הש״ס

[1] [ל״ל ולא], [2] [פי׳ ערבב ערוך וכ״כ הרשב״ם ב״ב קכב. ד״ה טרף עירבבם כמו בילים טרופות], [3] גיר׳ ירו׳ ואם בשמאלו עלה רגש ב״א וכו׳, [4] [לקמן מד: ר״ה מ. מנחות עו: פו: פח: פט. חולין מט: עז.], [5] [מיר מז: ע״ש סוט׳ מב. ע״ס], [1] [תוספ׳ סוטה פי״ג ה״ז], [1] בע״א כפול מלרי, [2] קדושין נג. [חולין קלב.], [3] [ל״ל לרי עין], [1] [ויקרא כד], [2] רש״ל מ״ז,

תורה אור השלם

1. אֵל תִּשְׁקֹצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם:
ויקרא יא מג
2. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדֹשׁ אֲנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ:
ויקרא יא מד

גליון הש״ס

גמ׳ וכלי שרת דעץ לא עבדינן. סוכה דף נ׳ ע״ב:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ למה סגן מימיני אאם אימע: (ב) רש״י ד״ה וביה נר כו׳ כדתנן נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקים וכו׳ למען דאמר לפון ודרום נתונין היה האמצעי פניו מוסב כלפי מערב וכו׳ פני המנורה הוא אמצעי אימרו: (ג) ד״ה מון משני כו׳ כדאמרינן בפירקין דלעיל. ל״ב דף כ״ו ולא הבנתי דהכי אף בשחרית הן חוזה כדמבואר שם וכדף כ״ז:

מוסף רש״י

מדוד אתה לעצמך. שאין אדם רוצה לפייסו (שבת כז:).

הדרן עלך אמר להם הממונה

התורה חסה על ממונן של ישראל. בתורת הכהנים נפקא לן מוצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא וגו׳ (ויקרא יד) אמר ר׳ אחיר וכי מה מטמא לן שאמרה תורה להמתין שלא יבאה הכהן את הנגע ולא יטמא הבית עד שיהא הכהן נפנה, ואם תאמר כלי עליו בגדיו ומתכת, מטמאין והם הטהורים, ועל מה חסה תורה על כלי חרס ופכו שאין להן טהרה אלא בשריפה, וכל כך חסה תורה על ממונן של גרי עין (שהרי לרעת בא״ח עליו בעבור שהוא לר עין בלאיתה במדרש ובא אשר לו הבית. מפי׳ מהרש״ל) ק״ו על ממונן של לדיקים (חולין נמ:). למה סגן מימיני. לאחוז דבר הוא ממונה ומוכן (סוטה מב. ושם: ממונה).

א א מיי׳ פ״ג מהלכות עבודת יום״כ הל׳ ה:
ב ב מיי׳ שם פ״ג הל׳ ו:
ג ג מיי׳ שם פ״ג הל׳ ה:
ד ד מיי׳ פ״ה מהלכות בית המקדש הל׳ יח:
ה [מיי׳ פ״ט מהלכות בכורים הלכה כב עוש״ע י״ד סימן סא סעיף יח]:

---

[1] בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסם אני ואתה תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר [1] ולא תטמאו בהם ונטמתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם תנו רבנן [2] (אל) תטמאו בהם ונטמתם בם אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה מטמאין אותו מלמעלה בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא תנו רבנן [2] והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא:

הדרן עלך אמר להם הממונה

[3] **טרף** [4] בקלפי והעלה שני גורלות אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו אם של שם עלה בימינו הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך [5] ואם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כ״ג הגבה שמאלך נתנן על שני השעירים [2] ואומר לה׳ חטאת רבי ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא לה׳ והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **גמ׳** למה לי טרף בקלפי כי היכי דלא ניכוין ולישקול אמר רבא [3] קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידים מתקיף לה רבינא בשלמא אינה מחזקת אלא שתי ידים כי היכי דלא ליכוין ולישקול אלא של חול נקדשה אם כן הוה לה כלי שרת של עץ [4] וכלי שרת דעץ לא עבדינן ונעבדה דכסף ונעבדה דזהב [6] התורה חסה על ממונן של ישראל מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר הסגן וכהן גדול מכניסין ידן בקלפי אם בימינו של כהן גדול עולה הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך ואם בימינו של סגן עולה ראש בית אב אומר לו לכהן גדול דבר מילך ונימא ליה סגן כיון דלא סליק בידיה חלשא דעתיה במאי קא מיפלגי מר סבר ימינא דסגן עדיף משמאליה דכהן גדול ומר סבר כי הדדי נינהו ומאן האי תנא דפליג עליה דרבי יהודה רבי חנינא סגן הכהנים הוא דתניא [7] רבי חנינא סגן הכהנים אומר למה סגן [8] מימינו שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס סגן ומשמש תחתיו תנו רבנן ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין מכאן ואילך פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל והיה לשון של זהורית מלבין מכאן ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין [9] והיה נר מערבי דולק מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה והיה אש של מערכה מתגבר ולא היו כהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני גזירי עצים כדי לקיים מצות עצים מכאן ואילך פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר ולא היו כהנים נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר מכאן ואילך נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן מגיעו [10] כפול [11] הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו והיו קורין אותו בן חמצן

---

[1] ל״ל ולא], [2] [פי׳ ערבב ערוך וכ״כ הרשב״ם ב״ב קכב. ד״ה טרף עירבבם כמו בילים טרופות], [3] גיר׳ ירו׳ ואם בשמאלו עלה רגש ב״א וכו׳, [4] [לקמן מד: ר״ה מ. מנחות עו: פו: פח: פט. חולין מט: עז.], [5] [מיר מז: ע״ש סוט׳ מב. ע״ס], [1] [תוספ׳ סוטה פי״ג ה״ז], [1] בע״א כפול מלרי, [2] קדושין נג. [חולין קלב.], [3] [ל״ל לרי עין], [1] [ויקרא כד], [2] רש״ל מ״ז,

---

[1] בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסם אני ואתה תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר [1] ולא תטמאו בהם ונטמתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם תנו רבנן [2] (אל) תטמאו בהם ונטמתם בם אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה מטמאין אותו מלמעלה בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא תנו רבנן [2] והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא:

הדרן עלך אמר להם הממונה

[3] **טרף** [4] בקלפי והעלה שני גורלות אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו אם של שם עלה בימינו הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך [5] ואם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כ״ג הגבה שמאלך נתנן על שני השעירים [2] ואומר לה׳ חטאת רבי ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא לה׳ והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **גמ׳** למה לי טרף בקלפי כי היכי דלא ניכוין ולישקול אמר רבא [3] קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידים מתקיף לה רבינא בשלמא אינה מחזקת אלא שתי ידים כי היכי דלא ליכוין ולישקול אלא של חול נקדשה אם כן הוה לה כלי שרת של עץ [4] וכלי שרת דעץ לא עבדינן ונעבדה דכסף ונעבדה דזהב [6] התורה חסה על ממונן של ישראל מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר הסגן וכהן גדול מכניסין ידן בקלפי אם בימינו של כהן גדול עולה הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך ואם בימינו של סגן עולה ראש בית אב אומר לו לכהן גדול דבר מילך ונימא ליה סגן כיון דלא סליק בידיה חלשא דעתיה במאי קא מיפלגי מר סבר ימינא דסגן עדיף משמאליה דכהן גדול ומר סבר כי הדדי נינהו ומאן האי תנא דפליג עליה דרבי יהודה רבי חנינא סגן הכהנים הוא דתניא [7] רבי חנינא סגן הכהנים אומר למה סגן [8] מימינו שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס סגן ומשמש תחתיו תנו רבנן ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין מכאן ואילך פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל והיה לשון של זהורית מלבין מכאן ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין [9] והיה נר מערבי דולק מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה והיה אש של מערכה מתגבר ולא היו כהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני גזירי עצים כדי לקיים מצות עצים מכאן ואילך פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר ולא היו כהנים נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר מכאן ואילך נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן מגיעו [10] כפול [11] הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו והיו קורין אותו בן חמצן

---

[1] ל״ל ולא], [2] [פי׳ ערבב ערוך וכ״כ הרשב״ם ב״ב קכב. ד״ה טרף עירבבם כמו בילים טרופות], [3] גיר׳ ירו׳ ואם בשמאלו עלה רגש ב״א וכו׳, [4] [לקמן מד: ר״ה מ. מנחות עו: פו: פח: פט. חולין מט: עז.], [5] [מיר מז: ע״ש סוט׳ מב. ע״ס], [1] [תוספ׳ סוטה פי״ג ה״ז], [1] בע״א כפול מלרי, [2] קדושין נג. [חולין קלב.], [3] [ל״ל לרי עין], [1] [ויקרא כד], [2] רש״ל מ״ז,